

مجازی‌سازی الگوی مفهومی آموزش گامی مؤثر در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*

شیمای ابراهیمی^۱

استادیار آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

فاطمه کاظمی^۲

دانش آموخته کارشناسی‌ارشد آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

نظر به اهمیت روزافزون آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و نیز محدودیت‌ها و مشکلات این نوع آموزش، نظیر کاهش ارتباط میان مدرس و زبان‌آموزان، بی‌انگیزگی و بی‌میلی فراگیران به شرکت در بحث‌های کلاسی و نیز فاصله گرفتن از انجام کارهای تعاملی، پژوهش کاربردی حاضر کوشیده است تا با هدف هموار ساختن مسائل و مشکلات مذکور، به پیشنهاد تدریس زبان فارسی بر اساس الگوی مفهومی آموزش و ارائه راهکارهایی جهت تدریس مجازی آن بپردازد. الگوی مفهومی آموزش در بردارنده کلان‌شایستگی‌های شناختی (تفکرهای خلاق، انتقادی، سیستمی و آینده‌نگر)، هیجانی اجتماعی (مدیریت درون‌فردی و میان‌فردی)، حسی ادراکی (مدیریت محیط و حواس) و ارزش‌ها است که با هدف همسوسازی فعالیت‌های آموزشی با نظام تعلیم و تربیت مطرح شده است. در این جستار که به شیوه کیفی انجام شده است، جهت آموزش مجازی مهارت‌های چهارگانه زبان یعنی شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری بر اساس مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش، ابتدا یک نمونه درس برای سطح پیشرفته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مذکور شبیه‌سازی شده و پس از آن راهکارهایی جهت تدریس مؤثر آن در فضای مجازی ارائه شده است. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که آموزش زبان فارسی در فضای مجازی بر اساس الگوی مذکور، کاربردی و قابل اجرا است و می‌تواند به رفع مشکلات و محدودیت‌های این نوع تدریس کمک شایانی نماید.

واژه‌های کلیدی: آموزش زبان فارسی، آموزش مجازی، غیرفارسی‌زبانان، الگوی مفهومی آموزش، کلان‌شایستگی‌ها.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۵ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۱۵

¹ Email: shimaebrahimi@um.ac.ir

(نویسنده مسئول)

² Email: faterakazemi@gmail.com

Virtualization of Conceptual Model of Education: An Effective Step in Teaching Persian Language to Non-Persian Speakers*

Shima Ebrahimi¹

Assistant Professor of Persian Language Education, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Fatereh Kazemi²

M. A. in Persian Language Education, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Abstract

Considering the importance of online teaching of Persian language to non-Persian speakers and the limitations and problems of this type of education such as decreasing teacher-student interaction, lack of motivation and reluctance of learners to participate in class discussions as well as distancing themselves from doing interactive tasks, the present applied research in a bid to deal with the mentioned issues and problems, attempted to focus on the proposal of Persian language teaching based on the conceptual model of education and to provide solutions for its online teaching. The conceptual model of education includes macro-cognitive competence (creative, critical, systemic and futuristic thinking), social-emotional (intra-personal and interpersonal management), sensory-perceptual (sensory and environment management) and values that are proposed for aligning educational activities with the education system. In this research, which was conducted in a qualitative manner, in order to teach the four language skills, i.e. listening, speaking, reading and writing through an online platform based on the components of the conceptual model of education, first, a sample lesson for the advanced level of teaching Persian language to non-Persian speakers was simulated based on the mentioned model and after that, solutions for teaching it effectively on an online platform have been presented. The findings of the present research indicate that Persian language teaching on an online platform based on the mentioned model is practical and applicable and can help to remove the problems and limitations of this type of teaching.

Keywords: Teaching Persian Language, Online Training, Non-Persian Speakers, Conceptual Model of Education, Macro-competencies.

* Received: 16/08/2022 | Accepted: 06/11/2022.

¹ Email: shimaebrahimi@um.ac.ir (Corresponding Author)

² Email: faterakazemi@gmail.com

۱. مقدمه

امروزه با توجه به پراکندگی و گستردگی داوطلبان یادگیری زبان فارسی در سراسر دنیا و نیز دشوار بودن ارائه دوره‌های حضوری برای همگان، آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده و سامانه‌های آموزش الکترونیکی به سرعت در حال رشد و توسعه هستند (وکیلی‌فرد و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۱). آموزش مجازی رویکردی نوآورانه به امر آموزش است که امکان یادگیری در هر زمان و مکانی را فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، آموزش از راه دور به وسیله اینترنت را آموزش مجازی گویند. از مهم‌ترین انواع آموزش مجازی می‌توان به دو نوع همزمان^۱ و غیرهمزمان^۲ اشاره کرد. آموزش مجازی به روش همزمان بدین معناست که مدرس و فراگیران در زمانی مشخص، از طریق یک سکوی آموزش مجازی، به صورت زنده با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و آموزش مجازی به روش غیرهمزمان در معنای یک جامعه‌ی یادگیری است که محدود به زمان خاصی نیست و فراگیران هر گاه بخواهند می‌توانند فایل‌های آموزشی را بارگیری کرده و برای مدرس یا همکلاسی‌های خود پیغام بگذارند (سلیمانی و اصغری، ۱۴۰۰: ۵۶-۵۴). به نظر می‌رسد در شرایط فعلی که نقش آموزش مجازی روز به روز پررنگ‌تر می‌شود، استفاده از روش آموزش همزمان، از این جهت که دارای مزایایی همچون بازخورد فوری، تعامل غنی‌تر، یادگیری عمیق‌تر و افزایش سطح انگیزه می‌باشد (همان: ۵۵) سودمندتر است؛ با این حال بهره بردن از مزایای آموزش غیرهمزمان مانند حذف محدودیت زمانی، بهبود تولدایی‌های فردی و امکان صرف زمان بیشتر برای مشارکت کلاسی (همان: ۵۵) در کنار آموزش همزمان خالی از فایده نیست.

رنجیر کوچکسرابی و همکاران (۱۴۰۰: ۴۵) معتقدند آموزش مجازی دارای محدودیت‌هایی همچون عدم مشارکت کلاسی و انتقال صحیح اطلاعات است. یکی از راه‌های پر کردن این خلأها می‌تواند توجه به نقش حواس و هیجانات باشد. حس و هیجان در فرایند زبان‌آموزی از اهمیت بسیاری برخوردار هستند؛ زیرا می‌توانند سبب ایجاد انگیزه و

^۱ Synchronous

^۲ Asynchronous

بهبود عملکرد در فراگیران شوند. بنابراین شایسته است مدرسان زبان فارسی با استفاده از روش‌هایی مبتنی بر ترکیب حواس مختلف میزان هیجان مخاطبان را افزایش داده و منجر به بهبود کیفیت یادگیری در ایشان شوند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۳). این در حالی است که در آموزش به شیوه مجازی به دلیل کاهش تعاملات کلامی میان مدرس و فراگیران کمتر به این مؤلفه‌ها توجه می‌شود و این نوع از آموزش از ملاک‌های موفقیت خود مانند لذت بردن از تحصیل و جذاب بودن آموزش دور مانده است (رنجبر کوچکسرای و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۵). از دیگر سو، عدم استفاده از روش‌ها و ابزارهای تدریس خلاقانه و مناسب در فرایند آموزش مجازی بر مشکلات این نوع از آموزش می‌افزاید و منجر به افت انگیزه و شادابی مدرس و فراگیران می‌شوند؛ حال آنکه در فضاهای آموزش مجازی آشنایی با روش‌های متنوع تدریس، ممکن و میسر می‌باشد و مدرسان می‌توانند از شیوه‌های متفاوت ارائه محتوای آموزشی، آگاه و بهره‌مند شوند (سپیندار و صدرزاده، ۱۴۰۰: ۱۰-۶).

یکی از راه‌های دستیابی به اهداف آموزشی استفاده از الگوهای جامع و کاربردی است. الگوی مفهومی آموزش^۱ از جمله الگوهای هدفمند و کارآمد است که در سال (۱۳۹۸) از سوی معاونت آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد مطرح شده است. این الگو بر کلان‌شایستگی‌هایی شناختی^۳، هیجانی-اجتماعی^۴، حسی-ادراکی^۵ و ارزش‌ها^۶ تأکید دارد و با هدف جهت دادن به فعالیت‌های آموزشی ارائه شده است (پیش‌قدم، ۱۳۹۸: ۹). نظر به اهمیت تفکر در بحث آموزش، کلان‌شایستگی شناختی به تفکرهای خلاق^۷، انتقادی^۸، سیستمی^۹ و آینده‌نگر^{۱۰} اشاره دارد و بدین طریق می‌کوشد قدرت تجزیه و تحلیل مخاطبان را افزایش دهد (همان: ۲۲). به‌علاوه کلان‌شایستگی درون‌فردی^{۱۱} و میان‌فردی^{۱۲} یا به عبارت دیگر تأثیر مهارت‌های فردی و گروهی

^۱ Conceptual Model of Education (CME)

^۲ Macro-competencies

^۳ Cognitive

^۴ Emotional

^۵ Sensory

^۶ Value

^۷ Creative thinking

^۸ Critical thinking

^۹ Systems thinking

^{۱۰} Futures thinking

^{۱۱} Intrapersonal management

^{۱۲} Interpersonal management

در یادگیری تأکید دارد (همان: ۲۳) و کلان‌شایستگی حسی ادراکی به مدیریت حواس^۱ و محیط^۲ و در نتیجه مهارت‌های عملی فراگیران اشاره می‌کند (همان: ۲۴). ارزش‌ها یا به عبارت دیگر چارچوب تعیین رفتار افراد و پرورش آن‌ها نیز در نظام آموزشی دارای اهمیت بسیار می‌باشند و نقش مهمی در زندگی ایفا می‌کنند (همان: ۲۴). نظر به رشد و اهمیت روزافزون آموزش مجازی و مشکلات این نوع از آموزش به کار بستن شیوه‌ای نوین و هدفمند جهت تدریس زبان فارسی در فضای مجازی ضروری می‌نماید؛ بنابراین عطف به اهمیت مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش در امر تعلیم و تربیت، نویسندگان بر آن شدند تا به پیشنهاد تدریس زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش پردازند و به این سؤال پاسخ دهند که چگونه می‌توان به تدریس مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش پرداخت؟ بدین منظور پس از بررسی پیشینه و مبانی نظری پژوهش، جهت تدریس مجازی مهارت‌های چهارگانه زبان بر اساس مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش راهکارهایی ارائه و همراه با مثال توضیح داده می‌شود؛ سپس برای روشن‌تر شدن منظور نویسندگان یک درس به عنوان نمونه شبیه‌سازی می‌گردد. هدف از جستار حاضر، برداشتن گامی در جهت هموارتر ساختن مشکلات تدریس زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در بسترهای آموزش مجازی و ایجاد ارتباطی مؤثرتر میان زبان‌آموز و مدرس و زبان‌آموزان با یکدیگر می‌باشد.

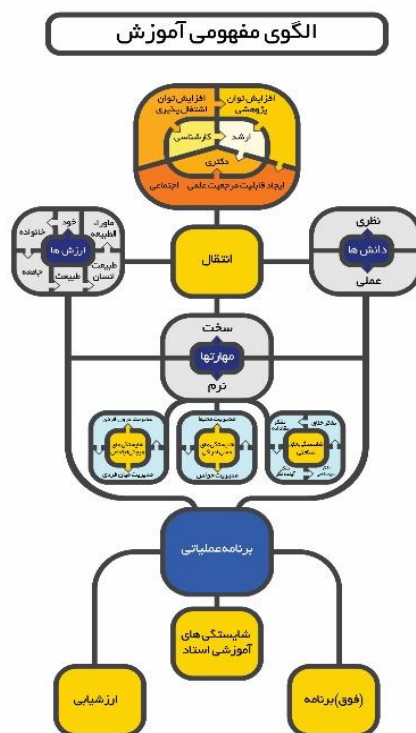
۲. چارچوب نظری

۲.۱. الگوی مفهومی آموزش

بهره بردن از تجربه‌های آموزش در عصر دیرین و استفاده از فناوری در دنیای نوین نیازمند نقشه راهی برای نیل به اهداف آموزشی است و الگوی مفهومی آموزش که در سال ۱۳۹۸ با هدف همسوسازی فعالیت‌های آموزشی با اصول نظام تعلیم و تربیت مطرح شده است، نمونه‌ای کامیاب از چنین نقشه راهی است (پیش‌قدم، ۱۳۹۸: ۷). این الگو در شکل ذیل قابل مشاهده است:

^۱ Sensory management

^۲ Environmental management

شکل ۱: الگوی مفهومی آموزش (همان: ۱۱)

از سوی دیگر مدرن شدن روش‌های آموزشی و پررنگ شدن نقش فناوری در امر آموزش، بر ضرورت توجه به خلاقیت، تفکر، روابط میان‌فردی و درون‌فردی، تأثیر محیط آموزشی و ارزش‌های اجتماعی (مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش) تأکید می‌کند (همان: ۸)؛ بنابراین پژوهش حاضر که از اهمیت آموزش مجازی زبان فارسی در دنیای امروز سخن به میان می‌آورد، بر مبنای این الگو انجام شده است. به منظور نیل به اهداف الگوی مفهومی آموزش، کلان‌شایستگی‌هایی مطرح شده است که در ذیل به بررسی هر یک از آن‌ها پرداخته می‌شود:

۲.۱.۱. کلان‌شایستگی شناختی

کلان‌شایستگی شناختی بر توانمند ساختن انواع تفکرهای خلاق، انتقادی، سیستمی و

آینده‌نگر در افراد تأکید می‌کند (همان: ۲۲). غفاری و همکاران (۱۳۹۹: ۴۶) تفکر خلاق را راهی به سوی نوآوری و دستیابی به راه‌حل‌ها و ایده‌های نو می‌دانند. به تفکر منضبطی که می‌کوشد به طریق منطق و استدلال به بالاترین سطح از کیفیت دست یابد تفکر انتقادی گویند (پشنگ‌زاده و کشاورز، ۱۳۹۵: ۵۷۴). تفکر سیستمی چگونگی مشاهده یک کل است. در واقع توجه به اجزای تشکیل دهنده یک سیستم و درک روابط میان آن‌ها را تفکر سیستمی گویند (یاوسن^۱، ۲۰۱۳: ۵۷). تفکر آینده‌نگر نیز مهارت تصویرسازی خلاقانه از اتفاقات آینده است و از جمله توانایی‌های شناختی انسان محسوب می‌شود (صمدی و قمرانی، ۱۳۹۵: ۵۱). چنانچه انواع تفکر در فراگیران تقویت شود، آنان خواهند توانست به ابداع ایده‌های جدید و خلاقانه پرداخته و پرسشگر، تحلیل‌گر و منتقد شوند. همچنین می‌توانند با حساسیت بر زمان، مهارت مدیریتی خود را تقویت و از کل‌نگری و مطلق‌نگری اجتناب کنند.

۲.۱.۲. کلان‌شایستگی هیجانی اجتماعی

این کلان‌شایستگی اشاره به کنترل هیجانات، بهبود اعتماد به نفس و پیشرفت روابط فراگیران با سایر افراد دارد و بدین طریق منجر به تقویت مدیریت درون‌فردی و میان‌فردی می‌شود. مدیریت میان‌فردی منجر به پرورش مهارت‌های ارتباطی می‌شود و مدیریت درون‌فردی به بیان تفکرات و درک نقاط قوت و ضعف افراد کمک می‌کند (پیش‌قدم، ۱۳۹۸: ۲۳).

۲.۱.۳. کلان‌شایستگی حسی ادراکی

در این کلان‌شایستگی درگیر نمودن حواس مخاطبان و استفاده از ظرفیت‌های محیطی بسیار حائز اهمیت می‌باشد؛ بنابراین فراگیران می‌بایست به منظور ارتقای کیفیت یادگیری خود، افزون بر شناخت حواس مختلف و شیوه‌های یادگیری، از ظرفیت‌های محیط نیز به‌درستی بهره‌برند (همان: ۲۴).

۲.۱.۴. ارزش‌ها و فرهنگ

ارزش‌ها باورهای ارزیابانه‌ای هستند که عناصر شناختی مربوط به جهت‌گیری مردم را

¹ Yawson

انسجام می‌بخشند (بوگاتا^۱ و مونتگومری^۲، ۲۰۰۰: ۲۸۲۸). فرهنگ نیز از جمله اساسی‌ترین پایه‌های اجتماع است که تعاریف زیادی برای آن وجود دارد. به عنوان مثال بلاو و دیگران فرهنگ را الگوهایی از معنا می‌دانند که هر گروه یا جامعه‌ای برای ارزیابی موقعیت خود به کار می‌گیرند (حریری اکبری و بلینگتون^۳، ۱۳۸۰: ۶۷).

۳. پیشینه پژوهش

در رابطه با مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش یعنی تفکر، هیجان، حواس و فرهنگ تحقیقات بسیاری در زمینه‌های متفاوت آموزشی انجام شده است. به عنوان مثال: چانگ‌ونگ^۴ و همکاران (۲۰۱۸: ۴۶) در پژوهشی یکی از مهم‌ترین اهداف آموزش را تقویت تفکر انتقادی معرفی می‌کنند. ایشان بیان می‌دارند از آنجا که مهارت‌های تفکر انتقادی فراگیران می‌تواند افزایش یابد، شایسته است مدرسان با روش‌های متفاوت در این راه گام برداشته و فراگیران را در این مسیر یاری رسانند. الذوبی^۵ و همکاران (۲۰۱۶: ۱۱۷) در پژوهشی به منظور بررسی اثربخشی آموزش تفکر خلاق بر افزایش انگیزه و خودکارآمدی، تعداد ۴۴ دانشجو را در دو گروه آزمایش و کنترل قرار داده و به یک گروه تفکر خلاق را آموزش دادند. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده تفاوت معنادار میان انگیزه و خودکارآمدی دانشجویان می‌باشد. فریور^۶ و همکاران (۲۰۱۹: ۱-۲۶) نیز در پژوهش خود به آموزش تفکر سیستمی پرداخته‌اند. ایشان معتقدند نیازی نیست فراگیران سیستمی خلق کنند، بلکه تنها کافی است به سیستم‌های موجود دقت نمایند. این امر باعث می‌شود سؤالاتی بسیار مهم و اساسی درباره‌ی خود، برخورد با جهان و چگونگی تعامل با جهان در ذهن آن‌ها شکل گیرد و بیندیشند که از چه روش‌های دیگری می‌توان برای حل مشکلات استفاده نمود. پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۸: ۱۰۱) کوشیده‌اند تا به پیشنهاد و معرفی روش‌های نوین آموزش دستور بپردازند. ایشان معتقدند آموزش این درس به شیوه فکربردی می‌تواند سبب ارتقای تفکرهای

¹ Bogatta

² Montgumery

³ Bilington

⁴ Changwong

⁵ Alzoubi

⁶ Feriver

خلاق، انتقادی و آینده‌نگر شود. به علاوه ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷: ۶۳) در پژوهشی به پیشنهاد تدریس زبان فارسی بر اساس الگوی هیجامد^۱ (هیجان، حواس، بسامد) پرداخته‌اند. ایشان تعداد ۶۰ زبان‌آموز را طی ۲۲ جلسه مورد بررسی قرار داده و از پرسشنامه‌های هیجامد و هیجان استفاده کرده‌اند. آن‌ها در نهایت به این نتیجه رسیده‌اند که تأثیر تدریس مبتنی بر الگوی هیجامد بر ارتقای هیجانات زبان‌آموزان زن، مثبت و معنادار می‌باشد. همچنین پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۷: ۶۱) در پژوهشی به پیشنهاد تدریس مباحث آواشناسی بر اساس الگوی هیجامد پرداخته‌اند. نگارندگان در این پژوهش دریافته‌اند که با درگیری هر چه بیشتر حواس، مطالب آواشناسی نیز بیشتر درونی می‌شوند؛ بنابراین تدریس بر اساس الگوی هیجامد روش مناسبی جهت تدریس درس آواشناسی می‌باشد. پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۹: ۵۵) در پژوهشی دیگر به بررسی تأثیر استفاده از الگوی هیجامد بر هوش فرهنگی پرداخته و ۶۰ زبان‌آموز را طی ۲۲ جلسه ارزیابی نموده‌اند. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده تأثیر مثبت تدریس مبتنی بر الگوی هیجامد بر هوش فرهنگی زبان‌آموزان می‌باشد. ابراهیمی و جهانی (۱۴۰۰: ۱۰۵) نیز با توجه به اهمیت فرهنگ در آموزش زبان فارسی به بررسی زبانهنگ مرگ‌اندیشی در شاهنامه فردوسی پرداخته‌اند. ایشان بدین منظور ۱۳۰ قطعه زبانی را بر اساس الگوی SPEAKING هایمز مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که زبانهنگ مرگ‌اندیشی در شاهنامه فردوسی از بسامد بالایی برخوردار است و نشانگر فرهنگ جمع‌گرا، سخت‌گیر و ابهام‌گریز ایرانیان می‌باشد.

افزون بر موارد گفته شده در رابطه با آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، پژوهش‌های دیگری نیز با تکیه بر آموزش حضوری و مجازی در این حوزه انجام شده است. به طور مثال:

حسین‌پور بوانلو و قبول (۱۳۹۹: ۲۰۳) با هدف بهبود کیفیت آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان به ارزیابی متون ادبی مجموعه‌های آموزشی زبان فارسی پرداخته‌اند. در این پژوهش ابتدا الگویی شامل دو قسمت محتوایی و صورتی معرفی و پس از آن متون ادبی از ابعاد

¹ Emotency model

مهارت‌های زبانی، کارکرد ارتباطی، نوع متن، مفاهیم فرهنگی و غیره بر اساس الگوی مذکور بررسی گردیده است. نتایج نشان داده که اغلب متون ادبی در شاخه بینا فرهنگی طبقه‌بندی شده‌اند و ارتباطی با نکات دستوری درس‌ها ندارند. همچنین مشخص شد استفاده از متون ادبی در منابع آموزشی زبان فارسی در ابعاد مهارت گفتن، کارکرد ارتباطی، نیازسنجی از مخاطبان و غیره با ضعف‌هایی روبه‌رو است. به‌علاوه، نعمتی (۱۳۹۸: ۵۱) در پژوهش خود به بررسی تأثیر روش یادگیری معکوس بر بهبود مهارت‌های خواندن و نوشتن پرداخته است. در این راستا ۸۵ زبان‌آموز طی ۴۱ جلسه مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند که نتایج حاصل از پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان دهنده یادگیری پایدار و مشارکت ۸۲ درصدی زبان‌آموزان در روش یادگیری معکوس است. همچنین صفارمقدم و همکاران (۱۳۹۴: ۱۱۹) در پژوهشی به مقایسه میزان فراگیری مهارت شنیداری زبان‌آموزان در آموزش مجازی و حضوری پرداخته‌اند. هدف از انجام این پژوهش که به شیوه توصیفی انجام شده، اعتبارسنجی آموزش مجازی بوده است. بر اساس نتایج به دست آمده نمرات زبان‌آموزان حضوری اندکی بیشتر از زبان‌آموزان مجازی می‌باشد اما تفاوت موجود معنادار نیست. افزون بر این‌ها عباسی و کلاری (۱۳۹۹: ۳۹) با هدف بررسی نگرش زبان‌آموزان به تدریس مجازی در زمان شیوع ویروس کرونا و پیش از آن به تحقیق و بررسی پرداخته‌اند. به این صورت که ابتدا پیش از شیوع این ویروس پیمایشی در خصوص نگرش فراگیران به آموزش الکترونیکی زبان‌فارسی در دانشگاه‌های تربیت مدرس و علامه طباطبائی انجام شد و پس از همه‌گیری ویروس کرونا نیز این پیمایش مجدداً تکرار شد. نتایج این پژوهش نشان داد نگرش کلی فراگیران نسبت به آموزش مجازی زبان فارسی پس از شیوع ویروس کرونا نسبت به قبل بهبود یافته است.

با توجه به پژوهش‌های مورد بررسی در حوزه مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش، آموزش زبان فارسی و نیز اهمیت تدریس الکترونیکی، پیشنهاد آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش مفید می‌نماید. بنابراین از آنجا که طبق بررسی‌های نگارندگان مسأله مذکور تا کنون موضوع هیچ پژوهشی نبوده است؛ مقاله حاضر می‌کوشد به ارائه راهکارهایی جهت آموزش مجازی زبان فارسی بر اساس الگوی مفهومی آموزش بپردازد و یک نمونه درس به عنوان نمونه شبیه‌سازی کند.

۴. روش پژوهش

از آنجا که پژوهش حاضر در پی تبیین چگونگی تدوین و تدریس محتوایی برای آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش می‌باشد، می‌توان گفت روش تحقیق در این پژوهش از نظر ماهیتی کیفی و به لحاظ هدفی که دنبال می‌کند کاربردی است. زیرا در پژوهش‌های کیفی است که چگونگی، ویژگی‌ها و کیفیت یک پدیده حائز اهمیت می‌باشد و با شیوه‌ای توصیفی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

در این پژوهش نظر به اهمیت آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، رشد و توسعه روزافزون آموزش مجازی و محدودیت‌های آن، کاربردی بودن الگوی مفهومی آموزش در تدوین و تدریس محتوای آموزشی و نیز عطف به حساس بودن دوره تکمیلی آموزش زبان فارسی که می‌بایست منجر به تسلط کامل زبان‌آموزان بر زبان فارسی شود و مهارت‌های زبانی ایشان را ارتقا دهد، یک نمونه درس با موضوع «عشق» به منظور روشن ساختن چگونگی تدوین محتوا برای آموزش سطح پیشرفته زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش شبیه‌سازی می‌شود. بدین منظور در این درس به جهت تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان، درگیر شدن حواس و هیجانات فراگیران در هنگام تدریس، به چالش کشیدن ذهن مخاطبان، پرورش خلاقیت در ایشان، تقویت توانایی تشخیص اجزای یک سیستم و روابط میان آن‌ها، بهبود مدیریت آینده و نیز توجه به ارزش‌ها و فرهنگ، از ابزارهایی مانند تصاویر و ویدئوها و نیز تمرین‌های فردی و گروهی متفاوت همچون داستان‌سرایی، اجرای مکالمه و بیان روایت استفاده خواهد شد.

با وجود این واضح است که کاهش مشکلات و محدودیت‌های تدریس در فضای مجازی، نظیر پایین بودن سطح هیجانات و به تبع آن کیفیت پایین یادگیری نسبت به آموزش حضوری، تنها با تدوین محتوایی هدفمند و کاربردی امکان‌پذیر نیست بلکه دستیابی به این هدف نیازمند استفاده از تکنیک‌ها و راهکارهایی جهت ترغیب فراگیران به مشارکت در مباحث کلاسی و توجه به کلاس درس در فضایی فاقد حس و هیجان نیز می‌باشد. بنابراین هر

قسمت از نمونه درس شبیه‌سازی شده شامل توضیحات و راهکارهایی جهت تدریس مؤثر آن در فضای مجازی خواهد بود. راهکارهایی مانند دور نگه داشتن فراگیران از انزوا و وارد نمودن ایشان به عرصه فعالیت، اجرای بازی‌های گروهی مرتبط با درس، نشان دادن بازخوردی مناسب به شرکت‌کنندگان در بحث، در نظر گرفتن نمره یا یک پوئن مثبت برای افراد فعال، ارائه نمودار امتیازات کلاس به جهت ایجاد حس رقابت در فراگیران، محول کردن ارائه کلاسی به زبان آموزان منفعل‌تر، ایجاد احساس صمیمیت در فراگیران و غیره.

۵. ارائه نمونه درس بر اساس الگوی مفهومی آموزش با توجه به مشکلات آموزش مجازی

نظر به اهمیت روزافزون آموزش مجازی و نیز با توجه به اینکه مهارت‌های «شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری» چهار مهارت اصلی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان محسوب می‌شوند، تنظیم و تدریس محتوای آموزشی الکترونیکی کارآمد و مؤثر جهت ارتقای این مهارت‌ها ضروری می‌نماید.

همانطور که پیش‌تر گفته شد، استفاده از الگوهای هدفمند و کارآمد در جهت نیل به اهداف عالی آموزش راه‌گشا می‌باشد؛ بنابراین به نظر می‌رسد الگوی مفهومی آموزش که بر ارتقای توانایی‌های شناختی، ارتباطی، حسی و ارزشی فراگیران تأکید دارد، الگویی مناسب جهت تدوین محتوای آموزشی برای تدریس زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در فضای مجازی باشد؛ چرا که در این نوع از آموزش، فراگیران به دلیل عدم امکان تعامل رو در رو با مدرس و دیگر فراگیران (رنجبر کوچکسرای و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۵) با مشکلاتی همچون کاهش سطح حس و هیجان و به تبع آن پایین آمدن میزان پرورش تفکر و یادگیری رو به رو هستند. بنابراین نگارندگان در ادامه به جهت تبیین چگونگی آموزش مجازی زبان فارسی بر اساس الگوی مفهومی آموزش یک درس با موضوع «عشق» به عنوان نمونه شبیه‌سازی می‌کنند:

«عشق»

به نظر شما ابراز علاقه بهتر است از سوی چه کسی باشد؟
دلیل خود را بیان کنید.

شکل ۲: صفحه عنوان

در صفحه عنوان، تصویری مرتبط با موضوع عشق و ابراز علاقه مشاهده می‌شود. این تصویر که به منظور ایجاد آمادگی ذهنی در مخاطبان برای ورود به مبحث اصلی آموزش در نظر گرفته شده است، منجر به درگیر شدن حس و هیجان فراگیران نیز می‌شود. همچنین سؤال «به نظر شما ابراز علاقه باید از سوی چه کسی باشد؟ دلیل خود را بیان کنید» به جهت معطوف نمودن توجه مخاطبان به کلاس و درس مطرح شده است؛ زیرا به نظر می‌رسد طرح سؤالاتی که مرتبط با زندگی روزمره فراگیران باشد، با ایجاد هیجان مثبت در ایشان سبب توجه بیشتر آن‌ها به محتوا و ابزارهای آموزشی در فضای مجازی می‌گردد. به علاوه طرح چنین سؤالاتی می‌تواند فراگیران را از حفظ کردن صرف مطالب درسی دور کند و سبب ارتقای تفکر انتقادی ایشان شود. به همین منظور مدرس می‌بایست با ایجاد انگیزه در زبان‌آموزان اهدافی مشخص در ذهن ایشان ترسیم نماید و آنان را تشویق به پاسخ‌گویی و مشارکت در بحث‌های کلاسی کند. یکی از راه‌های ترغیب فراگیران به انجام فعالیت‌های

کلاسی در فضای الکترونیکی نشان دادن بازخوردی مناسب به آن‌ها است؛ به طور مثال گاه یک کلام مثبت یا محبت‌آمیز تأثیری بلندمدت بر انگیزه فراگیران خواهد داشت.

سکانسی از يك فيلم عاشقانه

چی شده باز مجنون؟
چیزک نیست.
چیزک نیست؟
ولم کن علی.
ول نمی‌کنم؛ چیزک نمونه گریه کنی!
جواب رد داد بهم!
برای هزارمین بار؟ بی‌خیال بابا
عشق و عاشقی رو. بین چه
هواک خوبییه امروز؛ از زندگی
لذت ببر!
عاشق نشدی زاهد
دیوانه چه می‌دانی
در شعله نرقصید
پروانه چه می‌دانی

به نظر شما این شعر چه مضمون و مفهومی دارد؟
منظور از کلمه «مجنون» چیست؟

تفکر انتقادی

شکل ۳: سکانسی از یک فیلم عاشقانه

یکی از راه‌های تقویت مهارت‌های زبانی بر اساس الگوی مفهومی آموزش استفاده از فیلم‌ها یا ویدئوها در فرایند تدریس است. این ابزارها که با درگیر نمودن حواس دیداری و شنیداری سبب ایجاد هیجان مثبت در فراگیران می‌شوند، می‌توانند تأثیر مثبتی بر یادگیری داشته باشند و منجر به تقویت توانایی شنیدن در زبان‌آموزان گردند. بدین منظور در نمونه درس شبیه‌سازی شده، سکانسی از یک فیلم ایرانی که مرتبط با موضوع درس است با هدف تقویت مهارت‌های شفاهی در نظر گرفته شده است.

درک زبان و توانایی برقراری ارتباط کلامی با افراد جامعه مقصد از مهم‌ترین اهداف تقویت مهارت‌های شنیداری و گفتاری است؛ چنانچه بتوان زبان‌آموزان را علاقه‌مند به

مشارکت کلاسی نمود، طرح سؤالاتی پس از نمایش فیلم با در نظر گرفتن مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش سودمند به نظر می‌رسد. بنابراین نگارندگان سؤالات «به نظر شما این شعر چه مضمون و مفهومی دارد؟» و «منظور از جمله خیلی مغزتون گرمه چیست؟» را با هدف به چالش کشاندن ذهن مخاطبان و ارتقای تفکر انتقادی ایشان مطرح کرده‌اند. واضح است چنانچه زبان آموزان برای پاسخگویی به چنین سؤالاتی انگیزه لازم را نداشته باشند، دستیابی به هدف مذکور دشوار خواهد شد. بنابراین مدرس می‌بایست راهی جهت انگیزه دادن به زبان آموزان و ترغیب ایشان به فعالیت بیابد. به عنوان مثال در نظر گرفتن یک پوئن مثبت برای شرکت کنندگان در بحث، می‌تواند روشی انگیزه بخش باشد.

به کمک همکلاسی‌های خود و با توجه به تصاویر داستان زیر را ادامه دهید.

آریتا منتظر وحید است...

تفکر خلاق

شکل ۴: تمرین داستان‌سرایی

در تدریس به صورت مجازی فراگیران معمولاً به دلایلی همچون نداشتن امکان ارتباط حضوری با مدرس و دیگر زبان آموزان، در انزوا قرار می‌گیرند. در چنین شرایطی بهترین راه،

فعال نگه داشتن مخاطبان با استفاده از راهکارهای متفاوت است. به عنوان مثال داستان‌سرایی می‌تواند یکی از بهترین تمرین‌ها در شرایط مجازی شدن کلاس‌ها محسوب شود؛ زیرا ماهیت آن به گونه‌ای است که زبان‌آموزان را از حالت انزوا خارج و وارد عرصه فعالیت می‌کند. بنابراین نگارندگان در درسی که به عنوان نمونه شبیه‌سازی نموده‌اند، چنین تمرینی نیز طراحی کرده‌اند. در این نوع تمرین تعدادی تصویر در نظر گرفته می‌شود و مدرس با توجه به اولین تصویر، نقل داستانی را آغاز می‌کند. سپس تصاویر به صورت تصادفی یکی پس از دیگری نمایش داده می‌شوند و هر یک از زبان‌آموزان در نوبت خود با توجه به تصویر مربوط و جملاتی که پیش‌تر شنیده‌اند، داستان را ادامه می‌دهند. پس این فعالیت که منجر به تقویت مهارت‌های شنیداری و گفتاری می‌شود، می‌تواند مدیریت درون‌فردی و میان‌فردی و نیز تفکر خلاق زبان‌آموزان را ارتقا بخشد و حس و هیجان ایشان را درگیر نماید.

عکس فوق چه کلماتی را در ذهن شما متبادر می‌سازد؟

تفکر سیستمی

شکل ۵: تمرین تفکر سیستمی

روشن است ایجاد هیجان مطلوب در زبان‌آموزان می‌تواند منجر به بالا رفتن میزان

انگیزه و به تبع آن کیفیت یادگیری در فراگیران شود. بنابراین سؤال «این عکس چه کلماتی را در ذهن شما متبادر می‌سازد؟» که با هدف تقویت مهارت گفتن و تفکر سیستمی در زبان‌آموزان طراحی شده است، می‌تواند به صورت یک مسابقه در کلاس‌های مجازی انجام شود و با ایجاد هیجان مثبت در فراگیران آنان را ترغیب به مشارکت کلاسی نمایند. نحوه اجرای این مسابقه به این صورت است که زبان‌آموز شماره یک با توجه به تصویر کلمه‌ای می‌گوید و پس از آن نوبت زبان‌آموز شماره دو است و به همین ترتیب هر یک از افراد کلاس در نوبت خود کلمه‌ای می‌گویند. هر گاه زبان‌آموزی مکث کند از مسابقه خارج می‌شود و این کار تا جایی که فقط یک نفر به عنوان برنده باقی بماند ادامه می‌یابد.

تفکر آینده‌نگر

تصور کنید در آینده می‌خواهید به فردک ابراز علاقه کنید. به گروه‌های دو نفره تقسیم شوید و با توجه به فرهنگ کشور ایران مکالمه‌ای تنظیم کرده. با شیوه‌ای خلاقانه در کلاس اجرا کنید.

شکل ۶: تمرین تفکر آینده‌نگر

یکی از ایرادات آموزش مجازی کاهش ارتباط میان افراد است؛ پس طرح فعالیتی مانند «تنظیم و اجرای مکالمه‌ای خلاقانه با موضوع ابراز علاقه به شخصی در آینده» که مستلزم ارتباط

زبان‌آموزان با یکدیگر است، در این نوع از آموزش حائز اهمیت می‌باشد. این تمرین که با هدف تقویت توانایی‌های گفتاری و شنیداری و نیز ارتقای تفکرهای خلاق و آینده‌نگر در فراگیران طراحی شده است، با دور کردن فراگیران از انزوا و ترغیب ایشان به فعالیت گروهی، منجر به بهبود مدیریت درون‌فردی و میان‌فردی آنان نیز می‌شود. در چنین شرایطی زبان‌آموزان می‌توانند از طریق تماس تلفنی، پیام‌رسان واتساپ و غیره با یکدیگر در ارتباط باشند و متن مکالمه خود را تنظیم کنند. آن‌ها می‌توانند برای خلاقانه نمودن ارائه کلاسی خود روش‌های مختلفی به کار برند. به عنوان مثال استفاده از موسیقی ملایم هنگام مکالمه می‌تواند بر جذابیت کار ایشان بیفزاید. هر چند تصور بر این است که در چنین موقعیت‌هایی توجه تمامی زبان‌آموزان معطوف به کلاس باشد اما مدرس می‌تواند جهت اطمینان و نیز جلوگیری از منفعل شدن سایر افراد کلاس سؤال یا سؤالاتی تستی از دل مکالمه طرح کند و از سایر زبان‌آموزان بخواهد به آن پاسخ دهند.

با توجه به احساسات، عقاید و تجربیات خود یک بند درباره‌ی جمله‌ی «معنای زندگی بدون عشق در فرهنگ کشور من» بنویسید. متن خود را در کلاس بخوانید و درباره‌ی آن با همکلاسی‌هایتان گفتگو کنید.

تفکر خلاق

شکل ۷: توجه به احساسات و عقاید در آموزش

از جمله ساده‌ترین راه‌های تقویت مهارت‌های نوشتاری و خوانداری، تمرین عملی آن‌ها است. به عنوان مثال می‌توان از زبان‌آموزان خواست تا درباره یکی از ابعاد فرهنگی کشور خود متنی بنویسند و در کلاس بخوانند. ذکر این نکته لازم است که در شرایطی که به دلایل مختلفی چون شیوع ویروس کرونا تدریس به صورت مجازی انجام می‌شود و مدرس و زبان‌آموز از یکدیگر فاصله دارند، نباید از درگیر نمودن حس و هیجان فراگیران غافل ماند؛ بلکه می‌بایست راه‌هایی برای حل این مسئله پیدا نمود. به عنوان مثال تمرینی مانند «با توجه به احساسات، عقاید و تجربیات خود یک بند درباره‌ی جمله ذیل بنویسید و در کلاس بخوانید: معنای زندگی بدون عشق در فرهنگ کشور من» که با هدف تقویت مهارت‌های مکتوب زبانی و نیز ارتقای تفکر خلاق طراحی شده است، به سبب پیوندی که با احساسات، عقاید و تجربیات فراگیران دارد، می‌تواند منجر به ایجاد هیجان مثبت در ایشان شده و به تبع آن، آنان را به انجام فعالیت‌های آموزشی ترغیب نماید. به علاوه، چنانچه بخش اندکی از نمره امتحان پایانی به این تمرین اختصاص یابد، تأثیر قابل توجهی بر انگیزه زبان‌آموزان خواهد داشت.

داستان زیر حاوک زیاهنگ‌های خواستگاری ایرانی است. از یکی از زبان‌آموزان خود بخواهید تا شروع به خواندن این متن کند. سایر زبان‌آموزان می‌بایست با دقت به این متن گوش کنند تا هر زمان خطایی در خوانش زبان‌آموز شماره یک رخ داد بتوانند به او تذکر دهند. سپس نفر بعد شروع به خواندن متن می‌کند. این کار را تا زمانی که یک نفر به عنوان برنده باقی بماند ادامه دهید و سپس از زبان‌آموزان بخواهید تا درباره فرهنگ نهفته در پاره‌گفتارهای مشخص شده در متن گفتگو کنند.

نسرین عمیقاً در فکر فرو رفته بود که با صدای زنگ تلفن از جا پرید. به اکراه از جا برخاست و گوشی تلفن را برداشت.
 - الو؟
 - سلام نسرین جان! پروینم. دختر عمه‌ک شوکت.
 - سلام پروین خانم! حال شما خوبه ان‌شاءالله؟
 - خدا رو شکر. شما چطورید؟ بهار خانم خوبین؟
 - خیلی ممنون. سلام دارن خدمت‌تون.
 - سلامت باشن. راستش برای امر خیر مزاحمتون شدم. اگر اجازه بدید امشب با پسرم نوید خدمت برسیم.
 - خواهش می‌کنم. قدمتون سر چشم.
 - چشم‌تون بی‌بلا. پس ما مزاحمتون می‌شیم. فعلاً خداحافظ.
 - مراحمید. خدانگهدار.
 - بهار جان! امشب پروین خانم برای پسرش نوید میان خواستگاریت. لطف کن این بار دیگه آبروک ما رو نبر.
 - واک مامان! چند بار بگم؟! من با هر کسی ازدواج نمی‌کنم!
 - دختر قشنگم! این همه خواستگار داری؛ بالاغیرتاً یکی رو به غلامی بپذیر!
 - پس لااقل بگید اون غلامی که پولدارتره و بیشتر مهریه می‌ده بیاد جلو!
 فضای اتاق با شنیدن این جمله غرق در سکوت شده بود که ناگهان با صدای خنده بهار منفجر شد و نسرین ادامه داد:
 - حالا مهریه رو کی داده کی گرفته دختر جان؟! با این حال خدا رو شکر! انگار عقلت داره میاد سر جاش.

شکل ۸: استفاده از روایت

به نظر می‌رسد یکی از راه‌های تقویت مهارت‌های زبانی استفاده از روایت‌هاست که با استفاده از امکانات موجود در بسترهای آموزش مجازی به راحتی امکان‌پذیر است. واضح است روایت‌ها افزون بر اینکه می‌توانند گوشه‌ای از فرهنگ یک کشور را در خود جای دهند، ضمن درگیر نمودن حواس فراگیران، منجر به افزایش هیجانات مثبت در ایشان می‌شوند. به عنوان مثال روایت فوق در بر دارنده زیانگ‌های «پاره‌گفتارهایی از زبان که بخشی از فرهنگ در آن نهفته است» درباره خواستگاری ایرانی است که ضمن توجه به ارزش‌ها و فرهنگ، حواس و هیجانات فراگیران را نیز درگیر می‌کند. در این راستا به منظور معطوف نمودن توجه مخاطبان به کلاس مجازی و نیز تقویت مهارت‌های زبانی، استفاده از بازی‌های گروهی سودمند می‌نماید. بنابراین بازی گروهی فوق که با هدف تقویت مهارت خوانداری زبان آموزان طراحی شده است با درگیر نمودن هیجانات فراگیران، آنان را ترغیب به مشارکت کلاسی کرده، منجر به بهبود توانایی مدیریت درون‌فردی و میان‌فردی در ایشان می‌شوند و مدرس را در دست‌یابی به اهداف آموزش یاری می‌دهند.

<p>یک شعر با مضمون عشق از یکی از شعرا معروف کشور خود انتخاب کنید و مفهوم آن را بنویسید. نوشته‌ک خود را در کلاس بخوانید و توضیح دهید از چند جزء تشکیل شده و چه ارتباطی میان آن‌ها برقرار است. سعی کنید یک ارائه خلاقانه داشته باشید.</p>	<p>سارا در آمریکا زندگی می‌کند. او مدتی است به منظور فراگیری زبان فارسی به کشور ایران آمده است. همسر سارا به کمک یکی از دوستان ایرانی خود برای او یک پیام فرستاده است. در خواندن این پیام به سارا کمک کنید.</p> <p>هواخواه توام جانا و می‌دانم که میدانی</p>	<p>به نظر شما این شعر چه مفهومی دارد؟</p> <p>سارا در پاسخ به همسرش چه پیامی می‌تواند ارسال کند؟</p> <p>اگر شما هم در آینده بخواهید پیامی برای شخصی که دوستش دارید بفرستید چه چیزی خواهید نوشت؟</p>
		

شکل ۹: تمرین انواع تفکر، حواس و هیجان

این تمرین که مربوط به «مسافرت سارا به کشور ایران به قصد زبان‌آموزی» می‌باشد، با هدف تقویت مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز بهبود تفکرهای انتقادی، خلاق و آینده‌گر در فراگیران طراحی شده و برای نیل به هدف خود مستلزم مشارکت فعال زبان‌آموزان است. بنابراین مدرس می‌تواند برای هر بار مشارکت کلاسی یک امتیاز در نظر گرفته و در پایان با توجه به نمودار امتیازات، از شخصی که کمتر از همه فعال بوده است بخواهد تا برای ارائه هفته آینده آماده شود. موضوعاتی که برای ارائه‌ها در نظر گرفته می‌شوند، می‌توانند کاملاً متفاوت و غافلگیرکننده باشند تا بدین ترتیب از یکنواختی کلاس درس جلوگیری کند و میزان کسالت زبان‌آموزان را به حداقل برسانند. به عنوان مثال تمرین «انتخاب شعری با مضمون عشق، نوشتن مفهوم آن، خواندن و مشخص کردن اجزای آن در کلاس» می‌تواند موضوع ارائه جلسه بعد باشد. این تمرین نیز که با هدف تقویت مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز ارتقای تفکر سیستمی در زبان‌آموزان طراحی شده است، برای نیل به اهداف خود نیازمند حضور پررنگ زبان‌آموزان است. بسیار روشن است چنانچه مدرس نتواند فراگیران را از حالت انزوا خارج کند، تمرین فوق به اهداف مورد نظر خود دست نخواهد یافت. بنابراین در شرایطی که تدریس حضوری جای خود را به تدریس مجازی داده است، یکی از راه‌های ایجاد انگیزه در فراگیران می‌تواند به وجود آوردن احساس مهم بودن در ایشان باشد. به بیان دیگر، چنانچه فراگیران احساس کنند مدرس توانایی‌های آن‌ها را می‌شناسد و از آن‌ها انتظاراتی دارد و نیز پیشرفت آن‌ها برای وی حائز اهمیت است، تلاش خواهند کرد تا تمام توجه خود را معطوف به کلاس کرده و فعالیت‌های کلاسی را به خوبی انجام دهند. مدرس برای دستیابی به این هدف می‌تواند زمان‌هایی را صرف صحبت کردن با هر یک از زبان‌آموزان نماید و نقاط قوت ایشان را به آنان نشان داده، توقعات خود از آن‌ها را به روشنی بیان کند. همچنین تنظیم یک نمودار رشد موفقیت برای هر زبان‌آموز می‌تواند در این راه سودمند افتد و فراگیران را به حضور فعال در کلاس‌های درس الکترونیکی ترغیب نماید.

یادآوری می‌شود که یکی از مهم‌ترین راه‌های علاقه‌مند کردن زبان‌آموزان به کلاس درس در فضایی فاقد حس و هیجان، می‌تواند ایجاد صمیمیت میان مدرس و زبان‌آموزان

باشد. واضح است چنانچه فراگیران احساس خوشایندی نسبت به مدرس خود داشته باشند، این احساس را به کلاس درس نیز تعمیم می‌دهند و با رغبت بیشتری به انجام فعالیت‌های کلاسی و تکالیف خود می‌پردازند. یکی از راه‌های ایجاد صمیمیت برقراری ارتباط با زبان‌آموزان در فضایی خارج از کلاس درس و در محیطی بدون استرس است. به عنوان مثال می‌توان گروهی در فضاهای مجازی مانند پیام‌رسان واتساپ تشکیل داد و در آن‌جا به گفتگو و بحث آزاد با زبان‌آموزان به صورت نوشتاری پرداخت. از آن‌جا که سخن گفتن با سخنوران بومی یک زبان در یک موقعیت واقعی می‌تواند منجر به تقویت مهارت‌های زبانی گردد، انجام این فعالیت علاوه بر ایجاد صمیمیت، از این منظر نیز سودمند می‌نماید. افزون بر گفتگو، فعالیت‌های دیگری نیز در این گروه‌ها قابل اجراست. به عنوان مثال هر یک از زبان‌آموزان می‌توانند یک بیت شعر انتخاب کرده و فایل صوتی آن را در گروه قرار دهند. سپس دیگر زبان‌آموزان برداشت خود از مفهوم آن شعر را بیان کنند. فراگیران در چنین تمرین‌هایی این امکان را دارند تا درباره‌ی موضوع مورد نظر خود در شبکه‌های مجازی به جستجو بپردازند و پاسخ‌هایی خلاقانه ارائه کنند. به عنوان مثال ایشان می‌توانند به سادگی مفهوم شعر را توضیح دهند، عکسی را که نشان‌دهنده‌ی آن شعر است، به اشتراک بگذارند، یک ویدئو تهیه کنند و یا با شعری متقابل پاسخ دهند. هر چند مدرس با انجام چنین فعالیت‌هایی به ارتقای تفکرهای خلاق و انتقادی فراگیران و نیز درگیر نمودن هیجان‌ات ایشان کمک شایانی می‌نماید، اما هدف اصلی از تشکیل این گروه‌ها ایجاد صمیمیت به منظور برقراری ارتباط مؤثرتر زبان‌آموزان با کلاس درس مجازی می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در سال ۲۰۱۹ شیوع ویروس همه‌گیر کرونا در سراسر جهان منجر به تغییرات عدیده‌ای در شیوه زندگی مردم گردید. در این بین عطف به اهمیت رعایت فاصله اجتماعی و ممنوعیت رفت و آمدهای غیر ضروری، سیستم آموزشی نیز دست‌خوش تغییر شد و تدریس به صورت مجازی بیش از پیش رواج یافت. بنابراین نگارندگان در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت این نوع از آموزش و نیز محدودیت‌های آن که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به کاهش ارتباط میان مدرس و فراگیران اشاره نمود، با هدف کاهش مشکلات تدریس مجازی به توضیح و تبیین چگونگی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش که الگویی هدفمند و کاربردی است، پرداختند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد، آموزش مجازی زبان فارسی بر اساس الگوی مفهومی آموزش می‌تواند بر کیفیت یادگیری فراگیران تأثیرگذار باشد. بنابراین طراحی تمرین‌هایی با توجه به مؤلفه‌های این الگو که از جمله مهم‌ترین اهداف آن تدریس به شیوه‌ای کاربردی است در آموزش زبان فارسی سودمند می‌نماید. از سوی دیگر با توجه به غلبه یافتن آموزش مجازی بر آموزش حضوری و نیز بی‌انگیزگی فراگیران نسبت به مشارکت در انجام فعالیت‌های کلاسی غیر حضوری، مجازی‌سازی مؤلفه‌های الگوی مفهومی آموزش در امر تدریس زبان فارسی بسیار ضروری و حائز اهمیت است. روشن است چنانچه زبان آموزان تمایلی به فعالیت کلاسی نداشته باشند و در بحث‌ها شرکت نکنند هیچ یک از تفکرهای خلاق، انتقادی، سیستمی و آینده‌نگر نیز در ایشان تقویت نخواهد شد. یکی از عوامل مؤثر در به وجود آمدن مشکلات تدریس مجازی می‌تواند ضعف در محتوای آموزشی باشد؛ بنابراین تهیه و تنظیم محتوایی قوی با استفاده از ابزارهای نوگامی در جهت تدریس مجازی موفق به شمار می‌آید. با وجود این، واضح است که استفاده از محتوایی جذاب، بدون داشتن راهکارهایی جهت استفاده مؤثر از آن، مدرسان را به نتایج دلخواه نخواهد رساند. با توجه به آنچه گفته شد، نگارندگان بر این باورند که آموزش زبان فارسی بر اساس الگوی مفهومی آموزش و استفاده از راهکارهایی جهت چگونگی تدریس مؤثر آن‌ها در فضای مجازی، گامی مؤثر در جهت هموارتر شدن

محدودیت‌ها و مشکلات آموزش مجازی زبان فارسی بوده و بر بهبود ارتباط میان مدرس و زبان‌آموزان، کنترل بهتر مدرس بر کلاس درس، پرورش خلاقیت زبان‌آموزان و جلوگیری از بی‌انگیزگی ایشان تأثیرگذار است. روشن است که محقق شدن این امر مستلزم تهیه و تدوین محتوایی آموزشی برای سطوح مختلف فارسی‌آموزی اعم از سطوح مقدماتی، میانی و پیشرفته، بر اساس الگوی مورد نظر می‌باشد و کوشش جمعی از استادان زبان فارسی و نیز متخصصان فناوری در آموزش زبان فارسی را می‌طلبد. بنابراین به مدرسان زبان فارسی و نیز متخصصان فناوری در آموزش زبان فارسی پیشنهاد می‌شود تا به تهیه و تنظیم محتوای آموزشی مجازی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر اساس الگوی مفهومی آموزش پردازند. همچنین سایر پژوهشگران علاقه‌مند به حوزه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان می‌توانند با توجه به شیوه‌های آموزش مجازی و کاستی‌ها و محدودیت‌های آن، به بررسی چگونگی تدریس زبان فارسی بر اساس دیگر الگوهای هدفمند و کاربردی پردازند.

تعارض منافع: طبق گفته نویسنده‌گان، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی، شیمایا و دیگران. (۱۳۹۷). «بررسی تأثیر تدریس مبتنی بر الگوی هیجامد بر هیجانان زبان آموزان غیرفارسی زبان زن در ایران». جستارهای زبانی. دوره ۹. شماره ۳. صص: ۶۳-۹۷.
- ابراهیمی، شیمایا؛ جهانی، زهرا. (۱۴۰۰). «الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ روشی مؤثر در معرفی فرهنگ ایرانیان به غیرفارسی زبانان (مطالعه موردی: زیاهنگ مرگ‌اندیشی در شاهنامه فردوسی)». پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. دوره ۱۰. شماره ۲. صص: ۱۰۵-۱۳۵.
- بیلینگتون، روزاموند؛ حریری اکبری، محمد. (۱۳۸۰). فرهنگ و جامعه: جامعه‌شناسی فرهنگ. ترجمه فریبا عزیدفتری. چاپ اول. تهران: قطره.
- پشنگ‌زاده، اشکان؛ کشاورز، مسعود. (۱۳۹۵). «تفکر انتقادی: اهمیت، فواید و محدودیت‌های آن در محیط‌های آموزشی». مجله مدرن روش‌های آموزش زبان. دوره ۶. شماره ۲. صص: ۵۷۲-۵۸۰.
- پیش‌قدم، رضا. (۱۳۹۱). «معرفی زیاهنگ به عنوان ابزاری تحول‌گرا در فرهنگ کاوی زبان». مطالعات زبان و ترجمه. دوره ۴۵. شماره ۴. صص: ۹۶-۶۱.
- پیش‌قدم، رضا. (۱۳۹۸). معرفی الگوی مفهومی آموزش. چاپ اول. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- پیش‌قدم، رضا؛ ابراهیمی، شیمایا. (۱۳۹۷). «حس آگاهی مدرس و تأثیر آن بر تدریس آواهای زبان فارسی به زبان آموزان غیرفارسی زبان در پرتوی الگوی هیجامد». سومین همایش آموزش زبان فارسی. صص: ۷۴-۶۱.
- پیش‌قدم، رضا؛ ابراهیمی، شیمایا. (۱۳۹۸). «نگاهی نو به آموزش دستور زبان: معرفی آموزش «فکرپردی»». جستارهای زبانی. دوره ۱۰. شماره ۵. صص: ۱۲۷-۱۰۱.
- پیش‌قدم، رضا؛ ابراهیمی، شیمایا. (۱۳۹۹). «بررسی تأثیر الگوی تدریس مبتنی بر «هیجامد» بر هوش فرهنگی زبان آموزان غیرفارسی زبان». زبان پژوهشی (علوم انسانی). دوره ۳۵. شماره ۱۲. صص: ۸۲-۵۵.
- حسین‌پور بوانلو، هدی؛ قبول، احسان. (۱۳۹۹). «ارزیابی متون ادبی مجموعه‌های منتخب آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان بر پایه رویکردی تلفیقی (پژوهشی)». پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. دوره ۹. شماره ۲. صص: ۲۳۳-۲۰۳.
- رنجبر کوچکسرای، سجاد و دیگران. (۱۴۰۰). «دیدگاه کاربران در مورد آموزش الکترونیک در

- دوران همه‌گیری کووید-۱۹ در جهان: مطالعه مروری». تعالی بالینی. دوره ۱۰. شماره ۴. صص: ۴۱-۵۱.
- سپندار، محدثه؛ صدرزاده، سمیرا. (۱۴۰۰). «چالش‌ها و فرصت‌های فضای مجازی از دیدگاه معلمان در آموزش دانش‌آموزان دوره ابتدایی». هفتمین دوره همایش ملی پژوهش در علوم اجتماعی و روانشناسی ایران. صص: ۱۲-۱.
- سلیمانی، اعظم؛ اصغری، فاطمه. (۱۴۰۰). «مزایا و چالش‌های آموزش مجازی». پژوهش در آموزش علوم تجربی. دوره ۱. شماره ۱. صص: ۵۱-۶۱.
- صفارمقدم، احمد و دیگران. (۱۳۹۴). «مهارت‌های شنیداری فارسی‌آموزان غیر ایرانی: مقایسه کلاس‌های مجازی و حضوری». پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. دوره ۱۰. شماره ۲. صص: ۱۱۹-۱۳۸.
- عباسی، زهرا؛ کلاری، فاطمه. (۱۳۹۹). «بررسی نگرش دانشجویان بین‌الملل به آموزش‌های برخط و کاربرد رسانه‌های اجتماعی در یادگیری زبان فارسی در دوران پیش و پس از گسترش ویروس کرونا». فصلنامه زبان‌شناختی اجتماعی. دوره ۱۲. شماره ۴. صص: ۳۹-۵۱.
- غفاری، سعید و دیگران. (۱۳۹۹). «تأثیر آموزش مهارت‌های تفکر خلاق در کتابخانه‌های عمومی بر میزان خلاقیت کودکان (مطالعه موردی: کودکان دختر ۱۲ ساله عضو کتابخانه عمومی امام علی (ع) شهر قم)». فصلنامه خانواده و پژوهش. دوره ۱۷. شماره ۱. صص: ۱۴۴-۱۲۷.
- نعمتی، محبوبه. (۱۳۹۸). «بررسی تأثیر روش یاددهی-یادگیری معکوس بر پیشرفت مهارت خواندن و نوشتن فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان». پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. دوره ۸. شماره ۲. صص: ۲۶۶-۲۵۱.
- وکیلی‌فرد، امیررضا و دیگران. (۱۳۹۱). «ابزارهای آموزش زبان فارسی در محیط مجازی: از طراحی تا اجرا». پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. دوره ۱. شماره ۲. صص: ۶۱-۸۲.
- Alzoubi, A., Al Qudah, M., Alburban, I., & Abduljabbar, A. (2016). The Effect of Creative Thinking Education in Enhancing Creative Self-Efficacy and Cognitive Motivation. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 6(1), 117-130.
- Bogatta, E. F., & Montgmnery, R. J. (2000). *Encyclopedia of sociology* (Vol. 2). New York, NY: Macmillan.

- Changwong, K., Sukkamart, A. & Sisan, B. (2018). Critical thinking skill development: Analysis of a new learning management model for Thai high schools. *Journal of International Studies*, 11(2), 37-48.
- Feriver, S., Olgan, R., Teksöz, G., & Barth, M. (2019). Systems Thinking Skills of Preschool Children in Early Childhood Education Contexts from Turkey and Germany. *Sustainability*, 11(5), 1-26.
- Yawson, R. M. (2013). Systems theory and thinking as a foundational theory in human resource development: A myth or reality? *Human Resource Development Review*, 12(1), 53-85.